

Svar på spørgsmål fra chatten

Formiddag

[3.3 10.00] Jesper Stern Nielsen

Spændende oplæg!

Lovgivning – hvilke steps / argumenter har I brugt, når projekterne påvirker habitatnatur – særligt 91D0 Skovbevokset tørvemose, som er en prioriteret naturtype (ligesom 7110 højmoser)?

LIFE svar: I Habitatbeskrivelser, årgang 2016, står om **91D0 * Skovbevoksede tørvemoser**: "Sikring af naturtilstanden af sekundære skovbevoksede tørvemoser har lavere prioritet i forvaltningen end genopretning af tidligere lysåbne forhold i 7110 og 7140". Se <https://mst.dk/media/128611/habitatbeskrivelser-2016-ver-105.pdf> Samme budskab er gentaget i de statslige naturplaner.

[3.3 10.01] Michael Krogh

Bliver moserne mere tørre uden for membranen? Man lukker jo for vandbevægelsen på tværs af mosen.

LIFE svar: *Ikke nødvendigvis*. Problemet i de dræned højmoserester, som i Store Åmose, er jo at der ikke er et levende sphagnum-lag på overfladen til at holde på nedbøren og danne en sekundær vandmembran. Nedbøren dræner effektivt ud af mosen via tørvsprækker, så alle tørvslagene over områdets grundvandsstand ligger udtørret hen. Det regner på begge sider af membranen – men på den udvendige side siver vandet væk, og på indersiden stuves vandet op. Om vinteren vil overskuds nedbør løbe over membranerne – fra højere mod lavere terræn.

[3.3 10.01] Kenneth Mariagerfjord (gæst)

Tak for gode oplæg. Karin Marie nævnte xx ha genopretning af rigkær ved Horreby Lyng. Hvordan er det foretaget - ud over rydning af træer og mere græsning?

LIFE svar: Ja, primær indsats er lysstilling af vegetationen og udvidelse af græsningen. Der blev lavet mindre vandopstuvende tiltag i dele af rigkæret, dog besværliggjort af, at ejerne af en central matrikel ikke ville være med.

[3.3 10.01] Torben (gæst)

Er der sket større omprioriteringer økonomisk undervejs?

LIFE svar: Ja. Projektet er blevet tilpasset undervejs fx er projektafgrænsningen ændret flere gange og nye indsatser er kommet til.

[3.3 10.02] Anders Søgaard (gæst)

Hvordan er der taget højde for de kulturgjenstande der evt kunne være gemt i moserne før indgreb? Når der nogle steder er skrællet det øverste lag af, har I næsten ikke kunne undgå at støde på fund.

LIFE svar: I forbindelse med projektet i Store Åmose, så har museet været indover med tilsyn på alle anlægsarbejder i Sandlyng Mose, som er fredet til sikring af kulturarv fra stenalderen. Der blev dog ikke fundet genstande i membranspor, nok fordi det var en begrænset udgravning i ca. ½ meters bredde. Kulturarven i Åmosen er primært kommet op til overfladen på lavbundsarealerne nord og vest for Sandlyng Mose i forbindelse med dybdepløjning. Tørvslagene her er ganske tynde efter årtier med intensiv tørvegravning, dræning og landbrugsdrift i Åmosen.

Afskrabet i Verup Mose, Store Åmose, var hovedsagelig de øvre lag med tørt førne og stubbe. Horreby Lyng er fredet til rekreativt brug og bevarelse for eftertiden. Så fredningsnævnet har været indover aktiviteter. Der er dog ikke fundet arkæologiske fund i forbindelse med projektets udgravning af sphagnum så-bede.

[3.3 10.02] Sofia Mulla Kølmel

Jordfordeling. Er det finansieret af LIFE-projektet? Og hvorfor var jordfordelings kontoret involveret?

LIFE svar: Ja, og der blev lavet en mindre jordfordeling i Horreby Lyng, og kommunen erhvervede noget jord.

[3.3 10.03] Bente Sørensen (29164)

Hvilke midler er brugt til at erhverve den centrale del af Horreby Lyng. Er det EU-midler eller kommunens egne midler?

LIFE svar: Arealet er købt for LIFE midler, og der var projekteret med det ved projektets start.

[3.3 10.04] Maria Bartolomé Criado

Hvad har I gjort ift. rydningspligt? Har lodsejere det, eller er arealerne så våde, at de er undtaget?

LIFE svar: Der er ikke længere rydningspligt i Verup Mose, der var som den eneste mose i projektet, der tidligere havde arealer med "20-årig MVJ støtte". I rigkærene i Horreby Lyng har ejerne fået tinglyst rydningspligt

[3.3 10.06] Hans Lassen

Vil membranen efterhånden blive nedbrudt - og hvad så?

LIFE svar: Hvis man søger på HDPE membraner til fx bassiner, lodsepladser m.m., står der, at de er UV faste. Nogen vurderer, at de kan holde i 300-500 år i jord. Og hvem ved, hvordan klimaet og naturen har udviklet sig i moserne til den tid?

[3.3 10.06] Kenneth Mariagerfjord (gæst)

Ift. den store rydning af gamle pilekrat - har man overvejet at beholde nogen af dem, set ift. den store biodiversitet der tilknyttet netop dem, eller vil det "ødelægge" højmose/rigkærprojekterne?

LIFE svar: I rigkæret blev næsten halvdelen af pilekrattet bevaret.

[3.3 10.06] Anita Pedersen

Svar på spørgsmål vil blive lagt op på www.lifeeast.dk

[3.3 10.07] Payman Sidiq (gæst)

Payman Kunne man bruge andet end "plast" membran?

LIFE svar: Plastrmembraner bruges på længere strækninger i tørven. Her er de billige og særdeles effektive til at sikre mod vandudsivning. HDPE membraner på 2 mm koster 150-200 kr. pr. m² (etableret - med det hele), ved 1,5-2 meter dybe membraner bliver det ca. 300-350 kr. pr. løbende meter...

[3.3 10.08] Jesper Stern Nielsen

Hvilke forundersøgelser er der lavet i de pileområder, hvor der er fjernet opvækst? (biodiversitet i gamle krat)

LIFE svar: ?

Efter frokost

[3.3 10.09] Hans Lassen

Ved store rydninger ser man ofte en kraftig genvækst, som græsserne ikke rigtigt kan håndtere. Har I oplevet problemer med det?

LIFE svar: der bliver ikke afgræsset i højmoserne. I rigkærene er det endnu for tidligt at se genvækst, da indsatsen skete i 2020, men rydning af genvækst er forudsat i forvaltningsplanen for Horreby Lyng.

[3.3 10.12] Jesper Stern Nielsen

Hvordan har I håndteret sjældne plantearter i områderne

LIFE svar: ?

[3.3 10.13] Ebbe Møller Olesen

Spændende at høre med på, især om de sidste års indsats. Jeg har ingen spørgsmål om ønsker kun fortsat at kunne lytte. Godt møde!

[3.3 10.38] Hans Lassen

Tidligere blev refereret til ældre projekter i Holland og Tyskland. Kan man oplyse noget om mere langsigtede floristiske resultater derfra?

LIFE svar: kun at tyskerne har arbejdet i mange år på dyrkning af sphagnum til genstart af højmose. Hvis du vil vide mere kontakt gerne konsulent Mette Risager.

[3.3 10.40] Michael (gæst)

Hvordan vil man løse problemet med genvækst af træer? I Holmegårds Mose er udfordringen stor!

LIFE svar: Vi har så vidt muligt kun ryddet, hvor der bliver vådt, så træerne druknes.

[3.3 10.46] Jim Dalhoff Hansen (gæst)

Opmærksomheden skal henledes på den ringe nedbør i 2018 og særligt i 2020 ca 515 mm i hvert af årene mod en normal på 650 mm

[3.3 11.07] Mette Risager (Ekstern)

enig manglende nedbør i 2018 og 2020 var en kæmpe udfordring og alligevel gik det godt 😊

[3.3 11.16] Thomas Stampe (gæst)

Kan I komme ind på hvordan publikums færdsel påvirker moser? Gerne både eksisterende moser og genoprettede moser?

LIFE svar: Færdsel i moser kan være et problem. Dette kan afhjælpes med at lave guidede stier rundt i områderne f.eks. på tørve-balke og board walks som i Horreby Lyng.

[3.3 11.18] Dagmar Hald Buksti

og i forlængelse her af særligt hvordan I har argumenteret til faciliteter i kortlagt habitatnatur - har I lavet væsentligheds- /konsekvensvurdering?

LIFE svar: Ja.

[3.3 11.23] Claus H.O. (gæst)

Claus H.O. vedr. vedligeholdelse "pleje" af højmoserestaureerede arealer

LIFE svar: der er udarbejdet forvaltningsplan for hvert projektområde. Tilgængelige på hjemmesiden.

[3.3 11.23] Torben (gæst)

Hvad blev der lavet på rydningsfladerne efter nåleskov i Horreby Lyng - hydrologi?

LIFE svar: Ja.

[3.3 11.28] Ebbe Møller Olesen

Dejligt med de relativt gode resultater af overvågning af tørvemos og guldsmed i Horreby Lyng

[3.3 11.29] Anita Pedersen

Lidt underholdning til den eksklusive frokost.

En lille tre minutters film om EU projektet i Horreby Lyng <https://www.youtube.com/watch?v=A5Xkobb-K1E&t=16s>

Film fra projektet i Store Åmosen ligger på vores hjemmesiden <http://liffeast.dk/store-aamose/film-fra-naturgenopretning-af-hoejmoser-i-store-aamose>

Flere små tema-film om højmoser fra Horreby Lyng ligger også på hjemmesiden <http://liffeast.dk/horreby-lyng/film>

[3.3 12.58] Payman Sidiq (gæst)

Hvad var tid- og eller ressourceforbrug (sagsbehandlingstid) på genopretningsprojektet Horreby Lyng?

LIFE svar:

[3.3 13.04] Michael (gæst)

er der tænkt på at erstatte pumpeløsningen i Horreby Lyng med en naturlig hydrologi på sigt? Hvis Højmosen skal kunne stå på egne ben ude i fremtiden - forhåbentlig!

LIFE svar: Pumpen relaterede til afvanding af landbrugsarealer udenfor habitatområdet.

[3.3 13.10] Frej Faurschou Hastrup

Hvordan blev den socio-økonomiske undersøgelse finansieret?

LIFE svar: socio-øko er en integreret del af alle LIFE projekter (siden 2013), så der var søgt midler til formålet.

[3.3 13.15] Jim Dalhoff Hansen (gæst)

Pumpen i Horreby Lyng, kan nedlægges når landbrugsdriften på de pumpede arealer ophører

[3.3 13.21] Ebbe Møller Olesen

Stadig stor ros herfra til arrangørerne af seancen, da de tekniske problemer kun har været få på trods af de mange deltagere

[3.3 11.07] Mette Risager (Ekstern) LIFE svar: højmoser benævnelser på engelsk!

tørvedannende / levende moser er **mires**

peatlands er tørveområder

[3.3 14.01] Jesper Stern Nielsen

What are your thoughts on the possible adding of nutrients from straw mulch to the area?

LIFE svar: som vi har forstået det, er det ikke et problem i foh.t. de gavnlige effekter af strå til at holde på fugtigheden i det udsprede sphagnumlag.

[3.3 14.03] Sofia Mulla Kølmel

Do you know what went wrong in the ex you showed?

[3.3 14.03] Maria Bartolomé Criado

Why can't you restore the peatlands because there is stork? I understand that the windmills will affect the stork, but why would the restoration of peatlands per se affect the stork?

LIFE svar: Edgar nævnte, at det var ved at blive vurderet på habitatet som yngle- og rasteområde for sort stork i forh.t. restaurering af habitatområdet.